

Nr 42.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående förbättring av uppskjutna pensioner åt vissa f. d. folk- och småskollärare.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 265 av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Svenson* samt den andra inom andra kammaren under nr 411 av fröken *Nygren* jämte tio av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning på vad sätt och i vilken utsträckning en förbättring av s. k. uppskjutna pensioner, som tillkomma vissa f. d. lärare vid folk- och småskola, må komma dessa lärare till del samt därefter snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda».

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hänvisa till motionen I: 265.

Över förevarande motioner har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från *statens pensionsanstalt*, som anfört följande:

Enligt reglementet för statens pensionsanstalt äger befattningshavare, vilken avgår från sin befattning utan rätt till genast börjande tjänstepension, rätt att, då han uppnår pensionsåldern för den frånträdda befattningen eller dessförinnan blir varaktigt arbetsoförmögen, komma i åtnjutande av uppskjuten tjänstepension. Sistnämnda rätt, vilken bestått alltsedan pensionsreglementets ikraftträdande den 1 januari 1920, tillkommer ej endast folk- och småskollärare utan jämväl övriga under reglementet lydande befattningshavare. Det åligger befattningshavare, som avgår med rätt till uppskjuten pension, att inom 90 dagar för pensionsanstalten anmäla avgången. Den uppskjutna pensionen utgår — utom i fråga om befattningshavare vid polisväsendet och vid de kungl. teatrarna samt i de undantagsfall, då avgången föranletts av befattningens indragning — allenast med det belopp, som enligt försäkringsteknisk beräkning motsvarar värdet av de av befattningshavaren själv under tjänstetiden erlagda tjänstepensionsavgifterna. Enär befattningshavaravgiften, särskilt sådan, som erlagts före år 1920, i allmänhet utgör blott en tämligen ringa del av den för täckande av kostnaden för genast börjande tjänstepension totalt erforderliga avgiften, blir den upp-

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 8 saml. Nr 42—43.

skjutna tjänstepension, som tillkommer befattningshavare efter frivillig förtidsavgång, i regel obetydlig i jämförelse med den genast börjande tjänstepension avgångsskyldig befattningshavare med samma tjänstetid erhåller. A uppskjuten pension utgå, förutom pensionsförhöjning (i förekommande fall), rörliga tilläggsförmåner — dyrtidstillägg och kristillägg — enligt samma grunder som de i fråga om genast börjande pension gällande.

Då rätt till uppskjuten tjänstepension infördes för de i statens pensionsanstalt delaktiga befattningshavarna, ehuru motsvarande förmån då ej tillkom tjänstemännen vid den civila statsförvaltningen, motiverades denna åtgärd — såsom framgår av riksdagens skrivelse nr 10 A/1919 p. 10 — med bland annat den betydelse denna rätt skulle få ej endast för lärarna utan i ännu högre grad för övriga i pensionsanstalten delaktiga tjänstemannagrupper.

I motionerna ifrågasattes nu förbättring allenast av f. d. folk- och småskollärare tillkommande uppskjutna pensioner. Av folkskolans lärare hava ämneslärarna varit underkastade pensionsanstaltens reglemente under åren 1920—1937, varför endast under denna tid förtidsavgångna sådana lärare äro berättigade till uppskjuten pension. Senare avgångna ämneslärare hava blivit underkastade 1938 års tjänstepensionsreglemente för folkskollärare m. fl. eller folkskolans tjänstepensionsreglemente av år 1942. Enligt dessa reglementen hava förtidsavgångna lärare erhållit enahanda rätt till livränta som den statstjänstemän enligt civila tjänstepensionsreglementet respektive allmänna tjänstepensionsreglementet tillförsäkrade. Sådan livränta, å vilken emellertid rörliga tilläggsförmåner icke utgå, uppgår i allmänhet till vida högre belopp än den uppskjutna tjänstepension, som skulle utgått vid tillämpning av bestämmelserna i reglementet för statens pensionsanstalt. Vad folkskolans övningslärare beträffar äro de alltjämt underkastade sistnämnda reglemente och sålunda berättigade till erhållande av uppskjuten tjänstepension efter förtidsavgång.

Såsom framgår av de i motionerna lämnade uppgifterna är antalet för närvarande till f. d. folk- och småskollärare utgående uppskjutna tjänstepensioner tämligen stort. En reell förbättring av enbart dessa pensioner skulle därför medföra en avsevärd ökning av statens utgifter för den av pensionsanstalten omhänderthavda pensioneringen. Men utgiftsökningen skulle ingalunda, såsom motionärerna synas hava antagit, komma att stanna därvid. Ett betydande antal med rätt till uppskjuten pension avgångna folk- och småskollärare hava nämligen ännu ej uppnått den ålder — pensionsåldern för den frånträdde befattningen — vid vilken rätt att uppbära pension inträder. Hur stort detta antal är kan svårigen utrönas med nöjaktig grad av noggrannhet. Antalet reglements enligt gjorda anmälningar om förtidsavgång giver icke tillräcklig ledning härför. Vid prövning av ansökningar om uppskjuten pension har det nämligen visat sig, att anmälningsskyldigheten i ett mycket stort antal fall icke fullgjorts. Att antalet nytillkommande uppskjutna pensioner kan väntas bliva betydande belyses emellertid av det förhållandet, att enbart antalet den 1 januari 1939 vilande anmälningar om förtidsavgång utgjorde nära 1 500, av vilka nära 500 utgjordes av anmälningar från f. d. folk- och småskollärare.

En eventuell förbättring av de uppskjutna tjänstepensionerna skulle emellertid icke rimligen kunna inskränkas till att avse allenast tidigare avgångna folk- och småskollärares pensioner, utan den borde rättvisligen omfatta jämväl övriga enligt reglementet för statens pensionsanstalt utgående uppskjutna

tjänstepensioner, bland andra sådana, som tillkomma framdeles avgående befattningshavare. Vad särskilt angår sistnämnda pensioner, har 1944 års pensionsutredning att enligt meddelade direktiv pröva frågan om en närmare anpassning efter de för statliga befattningshavare i allmänhet gällande grunderna för beräkning av pensionsförmån efter förtidsavgång. En nu genomförd pensionsförbättring skulle sålunda föregripa pensionsutredningens arbete i berörda hänseende.

Av vad här anförts framgår, att den i motionerna väckta frågan är av prejudicerande natur och av betydande ekonomisk räckvidd. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av att bland andra varken före år 1920 förtidsavgångna folkskollärare eller sådana förtidsavgångna tjänstemän vid den civila statsförvaltningen, vilka varit underkastade 1907 års civila pensionslag, äga rätt till uppskjuten tjänstepension eller mot livränta svarande förmån, finner sig pensionsanstalten icke kunna tillstyrka den i motionerna I: 265 och II: 411 begärda utredningen.

Statens pensionsanstalt har i sitt yttrande över motionerna framhållit, att man måste utgå från att en förbättring av uppskjutna pensioner icke kunde begränsas till att avse allenast lärare vid folk- och småskolor utan måste omfatta samtliga enligt anstaltens reglemente utgående uppskjutna pensioner. Då enligt vad utredningen utvisade antalet dylika pensioner vore ganska betydande, hade frågan stor ekonomisk räckvidd. Därtill komme, att tjänstemännen vid den civila statsförvaltningen före tillkomsten av tjänstepensionsreglementet av år 1934 vid avgång före uppnådd pensionsålder icke ägt rätt till vare sig uppskjuten pension eller mot livränta svarande förmån. *Utskottet.*

Dessa synpunkter äro enligt utskottets mening av största betydelse för bedömning av den i motionerna väckta frågan. Å andra sidan kan det icke förnekas, att de i pensionsanstaltens reglemente intagna bestämmelserna om uppskjuten pension framstå såsom föråldrade i jämförelse med numera vedertagna pensionsprinciper, enligt vilka tjänsteman vid frivillig förtidsavgång äger rätt till intjänad pension i form av uppskjuten livränta. Emellertid har, såsom pensionsanstalten anför, 1944 års pensionsutredning erhållit i uppdrag att pröva frågan om en närmare anpassning av de uppskjutna pensionerna från anstalten efter de för statliga befattningshavare i allmänhet gällande grunderna för beräkning av pensionsförmån vid förtidsavgång. Uppdraget tager visserligen i första hand sikte på framdeles avgående befattningshavare. Det torde dock få förutsättas, att pensionsutredningen ägnar uppmärksamhet jämväl åt det i motionerna berörda spörsmålet beträffande redan avgångna befattningshavare och att detta spörsmål sålunda kommer att tagas under överbärande av statsmakterna i samband med behandlingen av utredningens förslag. Vid sådant förhållande finner utskottet icke tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka det i motionerna framställda yrkandet, att riksdagen nu skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om särskild utredning i ämnet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motioner I: 265 och II: 411 icke må till
någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 maj 1945.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Åkerberg*, *Sandström**, *Sundvik*, *Leander*, *Löfgren*,
*Fahlander**, *Ljungdahl* och *Petersson* i Karlskrona*;
från andra kammaren: herrar *Svedman*, *Andersson* i Munkaljungby, *Mattsson*,
Sundberg, *Nilsson* i Landskrona, *Svensson* i Alingsås, *Stjärne* och *Fagerholm**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.